

Karolina Żakiewicz, Magdalena Kołoczek

V ASK

ŚREDNIOWIECZE JAKO EPOKA ZACOFANIA I CIEMNOTY??

Czas: 3 x 45 minut

Materialy: laptop, rzutnik, kartki papieru, długopisy.

Metody:

I. Asymilacji wiedzy: pogadanka, dyskusja, wykład

II. Samodzielnego dochodzenia do wiedzy: wytwarzanie sytuacji problemowych, weryfikacja pomysłów rozwiązania, porządkowanie i stosowanie uzyskanych wyników w nowych zadaniach

o charakterze praktycznym i teoretycznym, metoda sytuacyjna, giełda pomysłów, gry inscenizacyjne

III. Waloryzacyjne: impresyjne, ekspresyjne

IV. Praktyczne: ćwiczebne

Formy: zbiorowe, grupowe

Środki: reprodukcje, pokaz slajdów, odtworzenie muzyki, praca z tekstem

Cele ogólne: poznanie epoki, jej nowych wytworów- stylów w malarstwie, architekturze, muzyce, literaturze, teatrze, filozofii,

Cele szczegółowe: uczeń potrafi rozróżnić style epoki, zna najważniejsze dzieła związane z epoką, wie czym cechowała się epoka średniowiecza

Nowo wprowadzone pojęcia:

Średniowiecze - "wieki średnie" wprowadzili twórcy następnej w dziejach epoki - renesansu. Określili w ten sposób okres przejściowy, rozciągający się między epoką starożytną, a nowymi czasami odrodzenia.

Teocentryzm- w centrum umieszczał Boga, który stworzył świat, uosabiał dobro, piękno i prawdę.

Styl romański - pierwszy styl epoki, charakterystyczne płaskie i odrealnione postaci, obrazy bez perspektywy. Budowle na planie krzyża, cechowały się prostotą, masywnością, okna niewielkie z półokrągłymi łukami.

Styl gotycki - drugi wielki styl średniowiecza. Malarstwo charakteryzowało się ostrym wyrazistym rysunkiem dbając o siłę ekspresji postaci. Budowle były lekkie, smukłe o skomplikowanych bryłach, dużej ilości okien, wypełnianych witrażami, strzeliste wieże, bogato zdobione portale, stosowano ostre łuki, sklepienia krzyżowo-żebrowego i systemu łuków przyporowych, odciążających ściany budowli.

A capella - utwór wykonywany bez instrumentów

Chorał gregoriański - zbiór śpiewów liturgicznych kościoła katolickiego. Nazwa pochodzi od imienia papieża Grzegorza Wielkiego, który dokonał wyboru śpiewów liturgicznych.

Uniwersalizm - oznaczał jednolitość epoki średniowiecza, kultura przybierała podobną formę, dotykała podobnych problemów i motywów.

Trubadurzy - muzycy wykonujący pieśni rycerskie.

Rybałci - muzycy polscy śpiewający komedie.

Meistersingerzy - śpiewacy niemieccy wychwalający cechy rzemieślnicze.

Misterium - jeden z podstawowych rodzajów średniowiecznego dramatu religijnego (dramat liturgiczny), którego początki sięgają X-XIII w.

„Bogurodzica” - najstarszy i najcenniejszy zabytek polskiej literatury, pierwsza zapisana pieśń religijna w literaturze polskiej.

I. LEKCJA PROJEKTUJĄCA

1. Uczniowie mają za zadanie w trakcie wyświetlanych slajdów oraz akompaniującej im muzyki napisać na kartce swoje odczucia, wrażenia, skojarzenia związane z prezentacją.
2. Po zakończeniu projekcji uczniowie dzielą się swoimi spostrzeżeniami, które zostają zapisane na tablicy w postaci mapy mentalnej.
3. Wspólna dyskusja prowadząca do rozpoznania tematu zajęć.
4. Podział na grupy i przydział zadań:
 - Ogólne ramy czasowe, pojęcia związane z średniowieczem, powiązanie kultury, nauki, języka, piśmiennictwa z Kościołem
 - Architektura średniowiecza
 - Malarstwo średniowiecza
 - Muzyka średniowiecza
 - Dramat średniowieczny
 - Literatura średniowieczna

II. LEKCJA ĆWICZENIOWO- BADAWCZA

1. Grupa pierwsza przedstawia przygotowane przez siebie informacje na temat zadanego na wcześniejszej lekcji tematu.

Nauczyciel uzupełnia wiadomości poprzez własną prezentację:

- Średniowiecze to okres w historii Europy, w którym zaczęły kształtować się nowe państwa, ludność osiadała się na terenach dotąd niezamieszkałych. Za datę początkową tej epoki uznaje się rok 473, obalenie Romulusa, ostatniego cesarza zachodniorzymskiego, przez Okadora. Jeżeli chodzi o granicę końcową przyjąć można rok 1450 – wynalazek druku, 1453 – upadek Konstantynopola lub 1492 – odkrycie

Ameryki przez Krzysztofa Kolumba. Jak widać nie ma jedności co do ram czasowych średniowiecza. Mówiąc jednak ogólnie obejmuje ona okres V do XV wieku naszej ery.

- Nazwę średniowiecze, czyli "wieki średnie" wprowadzili twórcy następnej w dziejach epoki - renesansu. Określili w ten sposób okres przejściowy, rozciągający się między epoką starożytną, a nowymi czasami odrodzenia. W renesansie uważano średniowiecze za okres przestoju, przejście między świetną epoką antyku, a czasami nowożytnymi. Ludzie odrodzenia zarzucali poprzednikom odejście od wartości starożytnych, ciemnotę i zacofanie. Jednak to między innymi w średniowieczu powstały dzieła sztuki oglądane do dziś.
- Kultura średniowiecza była związana z dominującą rolą Kościoła.
- W związku z upadkiem rzymskich instytucji państwowych Kościół stawał się potęgą nie tylko religijną, ale również kulturową, ekonomiczną i polityczną, mającą decydujący wpływ na kształtowanie umysłowości i kultury średniowiecza.
- Nauka, sztuka i piśmiennictwo rozwijały się głównie w ośrodkach kościelnych, przy katedrach, a zwłaszcza klasztorach. Kościół dążył do stworzenia kultury o charakterze uniwersalnym, jednocząc chrześcijan wielu krajów. Idei tej służyła nauka religii, oparta na Piśmie św., a także język łaciński i tradycja antyczna, które Kościół przeszczepiał w różnych postaciach i dziedzinach kultury.
- Charakterystyczną cechą średniowiecza był **teocentryzm**, który w centrum umieszczał Boga, który stworzył świat, uosabiał dobro, piękno i prawdę. Bóg był wszędzie: z Jego łaski człowiek się rodził, dla Niego żył, starając się za wszelką cenę zjednać Jego przychylną ascezą oraz wypełnianiem nakazów dekalogu, z Jego woli wreszcie umierał, by otrzymać nagrodę wieczną za życie pełne wyrzeczeń

ĆWICZENIE:

Krótkie przedstawienie/ przypomnienie filozofii św. Augustyna i św. Tomasza z Akwinu oraz nawiązanie ich nauki do średniowiecznej myśli. Podział na dwie grupy, które mają za zadanie dopasować z rozsypanki najważniejsze myśli tych filozofów. Zadanie to oparte jest na tekście źródłowym:

- *Święty Augustyn*

Teoria Bytu filozofii Augustyna wychodziła z podobnych przesłanek co Platona, jednak z uwzględnieniem Boga rozumianego na sposób osobowy i wyciągnięciem dalej idących konsekwencji z faktu przyjęcia wieczności i nieskończoności świata idei.

Podobnie jak Platon, Augustyn zakładał istnienie świata idei, który istnieje niezależnie od świata materialnego, jest wieczny, nieskończony i doskonały. Augustyn rozwinął jednak teorię hierarchii idei o ideę Boga. Dla niego podstawową i jedyną istniejącą z własnej mocy ideą był właśnie Bóg. Wszystkie pozostałe idee stawały się emanacjami Boga, które ten tworzy z sobie wiadomych powodów. Idee te Augustyn rozumiał wciąż po platońsku - tzn. były dla niego realnie istniejącymi obiektami, z którymi można się bezpośrednio stykać.

Zgodnie z teologią chrześcijańską, Bóg jest jednak też bezpośrednim twórcą świata materialnego. Zmusiło to Augustyna do odrzucenia neoplatońskiej teorii emanacji, zakładającej powstanie świata materialnego na skutek niedoskonałego procesu "odbijania się" doskonałych idei w materii. Ze względu na to, że to Bóg stworzył świat materialny, nie może on być zły z natury ani nazbyt niedoskonały.

Teoria emanacji została więc zastąpiona teorią "ciągłego stwarzania" świata materialnego. Wg tej teorii Bóg nie tylko stworzył świat, lecz także ciągle go "napędza". Bez woli Boga nic nie mogłoby istnieć ani chwili i zapadłoby się w nicość. Stąd istnienie świata materialnego jest ciągle odtwarzającym się cudem Bożym. Jak pisał Augustyn - "Bez woli Boga nawet jeden listek nie spada z drzewa".

Dusza w tym systemie jest też rozumiana na sposób platoński, z dokonaniem niezbędnych jednak poprawek wynikających z teologii chrześcijańskiej. Dusza jest zatem boską ideą, stworzoną na wzór samego Boga. Nie jest ona ograniczona w czasie - tj. jest nieśmiertelna, ale jest ograniczona w przestrzeni. Ma ona, podobnie jak to przyjmował Platon, możliwość bezpośredniego kontaktu ze światem idei, gdyż bezpośrednio od niego pochodzi. Wszystkie dusze po zesłaniu na ziemię zostają "odcięte" od tego kontaktu, jednak w odróżnieniu od koncepcji platońskich tylko niektóre mają szansę odnaleźć ten kontakt, przy czym nie zależy to zupełnie od nich, lecz wyłącznie od woli Boga.

Teoria poznania Augustyna również powstała na bazie klasycznego platonizmu. Augustyn kwestionował poznanie zmysłowe, lecz nie odrzucał go zupełnie, kwestionował również możliwość bezpośredniego poznania świata idei (i oczywiście Boga). Augustyn odrzucał jednak pogląd, iż można tego dokonać na drodze czysto rozumowej.

Do prawdy, podobnie jak u Platona, można dojść wyłącznie na drodze bezpośredniego kontaktu ze światem idei, co jest jednakże niemożliwe na drodze najbardziej wnikliwych studiów rzeczywistości materialnej. Augustyn nie zgadzał się z Platonem, iż drogą samych studiów filozoficznych można osiągnąć poznanie prawdy.

Według Augustyna, do odzyskania kontaktu duszy z Bogiem potrzebny jest akt samego Boga, zwany przez niego iluminacją. Studia teoretyczno-filozoficzne mogą przygotowywać człowieka do tego kontaktu, a pobożne życie emocjonalnie na niego otworzyć, jednakże to Bóg w ostatecznej instancji decyduje, czy człowiekowi udzielona zostanie łaska poznania (zrozumienia), czy też nie. Aktu iluminacji nie można sobie zapewnić dobrymi uczynkami, gdyż zawsze są one znikome w obliczu nieskończoności Boga. Akt iluminacji jest zatem zawsze łaską daną człowiekowi - rodzajem darowizny, czy długu, który później należy "spłacać" przez pobożne życie. Augustyn z Hippony ocenia, iż omawiany przez niego akt Bożej łaski jest całkowicie nieprzewidywalny - może on ominąć najbardziej pobożnie żyjącego człowieka, jak i "spaść" nagle na skończonego grzesznika.

- *Święty Tomasz z Akwinu*

System filozoficzny Tomasza można najkrócej scharakteryzować jako konsekwentne przystosowanie klasycznych poglądów Arystotelesa do treści zawartych w teologicznej doktrynie chrześcijańskiej. Tym sposobem zostały wprowadzone do katolicyzmu pojęcia aktu i możliwości, formy i materii, zasada przyczynowego powiązania zdarzeń, rozumienie poznania jako procesu receptywnego, oraz pojęcie dowodu. Według św. Tomasza nie jest bezpośrednio znany umysłowi ludzkiemu ani Bóg, ani dusza, ani żadne prawdy ogólne. Człowiek rodzi się bez wiedzy i zdobywa ją dopiero w czasie życia. Tomasz uważał, że wiara i wiedza stanowią dwie różne dziedziny. Dziedzina wiedzy, w przekonaniu Tomasza, była rozległa: rozum poznaje nie tylko rzeczy materialne, ale również Boga, Jego istnienie, Jego własności, Jego działanie. Istnieją jednak prawdy dla rozumu niedostępne, jak Trójca św., grzech

pierworodny, Wcielenie, stworzenie świata w czasie; są to prawdy wiary, które jedynie objawienie może ludziom udostępnić. Niektóre prawdy przekraczają rozum, ale żadna mu się nie sprzeciwia. Nie może być sprzeczności między objawieniem a rozumem; podwójnej prawdy o tej samej rzeczy, jednej objawionej, a drugiej wyprowadzonej przez rozum (jak uczyli awerroiści) być nie może, bo wszelka prawda, zarówno objawiona jak i naturalna, pochodzi z jednego źródła: od Boga. Prawda, jaką Bóg zsyła na drodze łaski, uzupełnia, ale nie zmienia tej, którą udostępnia na drodze przyrodzonej.

Na tej podstawie powstała prosta koncepcja rozgraniczenia filozofii i teologii, na jaką się dawniejsza scholastyka nie zdobyła. Teologię buduje się na podstawie objawienia, filozofię wyłącznie na zasadach rozumu. Nawet gdy traktują o tych samych sprawach, każda traktuje inaczej. Filozofia, jeśli służy teologii, to jedynie w tym sensie, że przygotowuje do wiary (*preambula fidei*), i że jej broni.

Arystotelesowską koncepcję bytu Tomasz wzbogaca o dodatkowy element. Jest nim istnienie. Obok, uznanego przez Arystotelesa, złożenia z materii, która jest możliwością, i formy, która jest aktem, w bycie występuje jeszcze jedno złożenie o charakterze możliwościowo-aktualnym, złożenie z istoty (*essentia*), która jest możliwością, i istnienia (*existentia*), które jest aktem. Istotą każdej rzeczy jest to, co wspólne jej gatunkowi i zawarte w definicji. Istota Boga jest taka, że implikuje jego istnienie. Natomiast istota rzeczy stworzonych istnienia nie implikuje; z ich istoty nie wynika, że muszą istnieć. Rzeczy stworzone nie istnieją dzięki swej "istocie", lecz dzięki jakiemuś innemu czynnikowi. W tym leży zasadnicza różnica między Bogiem a stworzeniem. Bóg jest bytem koniecznym (musi istnieć, bo to leży w jego istocie) i niezależnym (istnieje z własnej natury), a stworzenie jest bytem przypadkowym i zależnym (bo istnienie nie leży w Jego naturze). Stąd Bóg jest bytem prostym, a stworzenie – złożonym, bo składa się przynajmniej z formy i istnienia.

Istota substancji cielesnych jest złożona z formy i materii. Forma jest podstawą tego, co w jednostkach jest gatunkowe, a materia tego, co indywidualnie różne; forma jest źródłem jedności w substancjach, materia – mnogości. Jeśli zaś mnogości, to i cielesności. Na tym polega zasadnicza różnica między światem duchowym a cielesnym. Co cielesne, składa się z formy i materii, a co jest czysto duchowe, posiada tylko formę.

Istnienie Boga nie jest prawdą oczywistą (*propositio per se nota*), nie wymagającą dowodzenia. Potrzebny jest dla niej dowód. Twierząc tak, Tomasz stawał w opozycji do

panującego w scholastyce przekonania, zrywał z tezą obozu augustyńskiego, dla którego Bóg był „jak najbardziej obecny w duszy ludzkiej”.

Rozsypanka:

Święty Augustyn

1. Nawiązywał do Platona.
2. Świat dzielił na dwie sfery: materialna i duchową; człowiek jest duszą uwięzioną w ciele.
3. Wszystko co istnieje powstało dzięki miłości Bożej.
4. Miłość to uniwersalna siła, która sprawia, że wszystko dąży do Boga.
5. Wszystko, co stworzył Bóg, jest dobre, stąd zło nie istnieje- jest nicością; człowiek jest wolny, może więc odwrócić się od dobra i skierować ku nicości, czyli zło wynika z wolności ludzkiej.
6. Poznajemy przez miłość oraz intuicję, a także dzięki oświeceniu przez Boga.
7. Dzieje ludzkości to walka dwóch państw: Państwa Bożego, które zaludniają ludzie cnotliwi, przeznaczeni do zbawienia i państwa ziemskiego (lub diabelskiego), składającego się z grzeszników, na których oczekują piekielne otchłanie.
8. Najważniejsze dzieła: *Wyznania*, *O Państwie Bożym*.

Święty Tomasz z Akwinu

1. Nawiązywał do filozofii Arystotelesa.
2. Wszystko, co jest, składa się z materii i formy; ciało to część materialna człowieka, dusza zaś to jego forma, czyli człowiek to połączenie duszy i ciała.
3. Człowiek poznaje dzięki rozumowi lub przez wiarę; te dwa porządki poznania nie są sprzeczne. Lecz uzupełniają się nawzajem; rozum może pojąć wszystko- nawet Boga.
4. Najważniejsze dzieło: *Summa teologiczna*, gromadząca całą średniowieczną wiedzę o Bogu, człowieku i świecie.

2. Przedstawienie tematu przez kolejną grupę oraz uzupełnienie wiadomości przez nauczyciela.

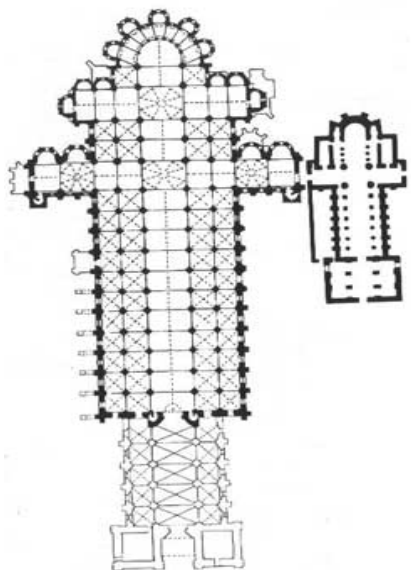
- Duchem religijnym przeniknięta była także sztuka. Dwa wielkie style średniowiecza to: styl romański i styl gotycki, które prezentują przede wszystkim zabytki kościelne, wspaniałe katedry i klasztory, górujące bryłą i bogatym wystrojem nad budownictwem świeckim.

➤ **STYL ROMAŃSKI**

- Budowle w stylu romańskim wznoszone były przeważnie na planie krzyża, który stanowił główny symbol chrześcijaństwa. Wiele rzeźb przedstawiało motywy biblijne, wyobrażenie Apokalipsy, piekło, potęgę grzechu i zła, monstrialne postaci szatanów.

1) wieżyczka; 2) nawa główna; 3) nawa boczna; 4) apsyda

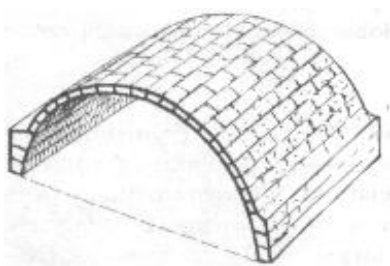

CECHY ROMANIZMU W ARCHITEKTURZE

- GRUBE MURY
- KOŚCIÓŁ ZBUDOWANY NA PLANIE KRZYŻA
- BUDOWLE WYGLĄDAJĄCE JAK POŁĄCZONE ZE SOBĄ PROSTE FIGURY GEOMETRYCZNE
- NIEDUŻE OKNA Z PÓŁOKRĄGLYMI ŁUKAMI

SKLEPIENIE KOLEBKOWE I KRZYŻOWE

Przykłady sztuki romańskiej:

Poitiers - Kościół Notre-Dame-la-Grande

Rotunda św. Mikołaja w Cieszynie

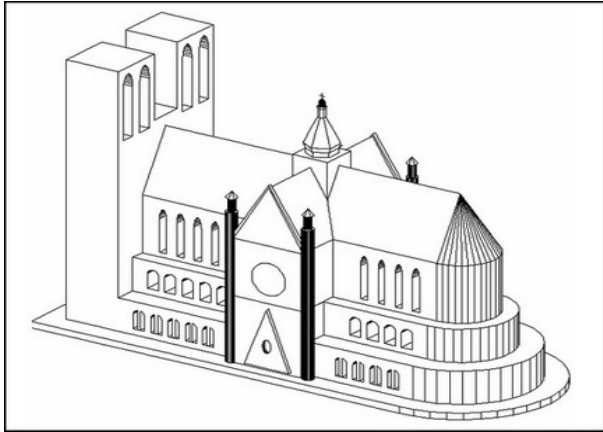
Wieża w Pizie

Opactwo w Cluny

➤ *STYL GOTYCKI*

W gotyku budowle odznaczały się dużą lekkością w stosunku do budowli romańskich. Miały one wiele okien, wypełnianych zazwyczaj witrażami, strzeliste wieże, bogato zdobione portale. Cechami charakterystycznymi dla architektury gotyckiej jest stosowanie łuku ostrego, sklepienia krzyżowo-żebrowego i systemu łuków przyporowych, odciążających ściany budowli. Wnętrza kościołów zdobiły często freski, przedstawiające sceny biblijne

- Kościoły były zazwyczaj na planie bazyliki (3 nawowe, z jedną nawą główną i dwoma bocznymi, bądź 5 nawowe z 4 nawami bocznymi). Gotyk stał się architekturą miasta, przede wszystkim wspaniałych katedr, ale także budowli świeckich.

Przykłady architektury gotyckiej: _Kościół mariacki w Gdańsku, Ratusz we Wrocławiu, Katedra Notre Dam

ĆWICZENIE:

Po przedstawieniu obu stylów uczniowie dostają puzzle, na których znajdują się budowle charakterystyczne dla danego stylu. Jest to zadanie grupowe, po którym nauczyciel wyświetla slajdy z przykładami architektury.

- Ratusz we Wrocławiu
- Krzywa wieża w Pizie
- Katedra w Gdańsku
- Katedra Notre Dam
- Rotunda św. Mikołaja

3. Grupa przedstawia wiadomości dotyczące malarstwa średniowiecznego po czym zostają one uzupełnione informacjami nauczyciela

MALARSTWO

- ROZWIJA SIĘ MALARSTWO FRESKOWE CAŁKOWICIE PODPORZĄDKOWANE ARCHITEKTURZE
- CHARAKTERYSTYCZNĄ CECHĄ GOTYKU BYŁ WITRAŻ

- POJAWIAJĄ SIĘ MOTYWY Z ŻYCIA ŚWIĘTYCH

Przykłady: Enguerrand Quarton, Pieta z Avignon, 1454-56, F. Trafni „Św. Tomasz z Akwinu”, D. Bouc „Św. Krzysztof”, P. Cello „Św. Jerzy”, Duccio di Buoninsegna „Maesta”, „Crucifixion”

ĆWICZENIE:

Grupy otrzymują po dwa obrazy z dwóch różnych stylów. Mają za zadanie dopasować każdy z nich do odpowiedniego stylu i wyjaśnić, co charakterystycznego jest w tych obrazach, czym się różnią. Dyskusja: na których obrazach widzimy trójwymiarowość, jakie postaci są charakterystyczne i w jaki sposób przedstawił je artysta (natura boska i ludzka, przedstawienie postaci idealistycznie, deformująco, realistycznie)

- Duccio di Buoninsegna „Crucifixion”
- Cello „Św. Jerzy”
- Bouc „Św. Krzysztof”
- Trafni „Św. Tomasz z Akwinu”

4. Prezentacja uczniów związana z muzyką średniowieczną uzupełniona informacjami nauczyciela

MUZYKA

Średniowiecze wysoko ceniło muzykę, której przypisywało wielki wpływ na ludzi. Msze kościelne, ceremonie, obrzędy i uroczystości religijne wypełniał śpiew i muzyka.

Muzyka średniowieczna inaczej zwana dawną cechowała się:

- Jednogłosowością (jedna linia melodyczna)
- A capella (bez towarzyszenia instrumentów)
- Religijna (wykonywana głównie w kościele)

- W 99% wykonywana po łacinie
- CHORAŁ GREGORIAŃSKI TO ZBIÓR ŚPIEWÓW LITURGICZNYCH KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO. NAZWA POCHODZI OD IMIENIA PAPIEŻA GRZEGORZA WIELKIEGO KTÓRY DOKONAŁ WYBORU ŚPIEWÓW LITURGICZNYCH
- W muzyce świeckiej mamy do czynienia z pieśnią rycerską wykonywaną na dworach przez trubadurów
- W Polsce byli to rybałci, którzy śpiewali komedie
- W Niemczech – meistersingerzy, wychwalający cechy rzemieślnicze

ĆWICZENIE:

Podział na trzy grupy, każda z nich ma za zadanie ułożyć piosenkę pochwalną wczuwając się w śpiewaka świeckiego: trubadura, rybałta, meistersingera. Grupy przedstawiają swoją twórczość.

5. Prezentacja uczniów dotycząca dramatu średniowiecznego – uzupełnienie wiadomości przez nauczyciela

TEATR

- **Misterium** – jeden z podstawowych rodzajów średniowiecznego dramatu religijnego (dramat liturgiczny), którego początki sięgają X-XIII w.
- Początkowo oparte na obrzędach liturgicznych, później włączano także sceny z życia biblijnego. Najstarszym polskim misterium jest: *Historia o chwalebnym Zmartwychwstaniu Pańskim*, spisana przez Mikołaja z Wilkowiecka. Widowiska te dały początek przyszłej formie muzycznej – oratorium, a w Polsce - ludowym szopkom i jasełkom.

- Największe misterium pasyjne w Europie odbywa się co roku na poznańskiej Cytadeli. Przedstawienie zrealizowane z wielkim rozmachem i zaangażowaniem. W roku 2006 obejrzało je blisko 100 tys. osób.

6. Przedstawienie wiadomości związanych z literaturą średniowieczną – uzupełnienie wiadomości przez nauczyciela

LITERATURA

- Zróżnicowanie stylowe w literaturze tego okresu jest znaczne, widoczne były skłonności do tworzenia określonych konwencji i kanonów. Wzorców dostarczała przede wszystkim *łacina klasyczna* oraz Pismo Św.
- Łacina panowała niepodzielnie jako język szkoły, nauki, religii, dyplomacji i prawa. Była wspólna dla wszystkich wykształconych środowisk zachodniego świata władali nią kapłani, medycy, prawnicy oraz niektórzy magnaci
- Literatura pisana w języku łacińskim dostarczyła językom narodowym szeregu wzorów literackich.
- Najstarszym i najcenniejszym zabytkiem polskiej literatury średniowiecznej jest "**Bogurodzica**" która jest pierwszą zapisaną pieśnią religijną w literaturze polskiej.

- Jest to hymn religijny, który śpiewany był przez rycerzy przed bitwą. Przeważają hipotezy badaczy wskazujące na XI lub XII wiek jako czas jej powstania. Autor *Bogurodzicy* jest nieznany Tytuł hymnu wywodzi się z języka starocerkiewno-słowiańskiego. „Bogurodzica” jest wyrazem ludzkich pragnień, modlitwą do Maryi i do Chrystusa, intelektualnie ujętym wyznaniem wiary.

Inne przykłady wykorzystane na lekcji:

Obrazy: Józef Brandy „Bogurodzica”,

Wiersz: K.K. Baczyński „Modlitwa do Bogurodzicy”

ĆWICZENIE:

W oparciu o tekst „Bogurodzicy”, wykonanie muzyczne hymnu oraz wiersza K.K. Baczyńskiego „Modlitwa do Bogurodzicy” rozmowa na temat cech średniowiecznego myślenia o świecie, jakie można dostrzec w hymnie, jaki związek można zauważyć między hymnem a wierszem K.K. Baczyńskiego, czy wiersz ma charakter modlitwy, kim była i jaką rolę w obu utworach odgrywała Maria.

Tekst „Bogurodzicy”

Bogurodzica dziewica¹, Bogiem sławiona² Maryja,
 U twego Syna Gospodzina³ matko zwolena⁴, Maryja!
 Zyszczy nam⁵, spuś<ci>ci nam⁶.
 Kyrieleison⁷.

Twego dzieła Krzciciela⁸, bożycze⁹,
 Usłysz głosy, napełń myśli¹⁰ człowiecze.
 Słysz¹¹ modlitwę, jaż nosimy¹²,
 A dać raczy¹³, jegoż¹⁴ prosimy:

A na świecie zbożny¹⁵ pobyt,
Po żywocie ra<j>ski przebyt¹⁶.

Kyrieleison.

Objaśnienia językowe:

¹Bogurodzico Dziewico... Maryjo (formy mianownikowe użyte w funkcji wołacza; ²przez Boga sławiona; ³Pana; ⁴wybrana; ⁵pozyskaj, zjednaj nam; ⁶ześlij, spuść nam; ⁷Panie, zmiłuj się; ⁸dla twego Chrzciciela (św. Jana); ⁹synu Boga (wołacz od słowa bożyc - syn Boga); ¹⁰spełń myśli, zamiary, pragnienia; ¹¹wysłuchaj; ¹²którą zanosimy, odprawiamy; ¹³racz; ¹⁴czego, o co; ¹⁵pobożny (lub: pomyślny, dostatni); ¹⁶przebywanie, mieszkanie w raju.

K.K. Baczyński „Modlitwa do Bogarodzicy”

Któraś wiodła jak bór pomruków
ducha ziemi tej skutego w zbroi szereg,
prowadź nocne drogi jego wnuków,
byśmy milcząc umieli umierać.

Któraś była muzyki deszczem,
a przejrzysta jak świt i płomień
daj nam usta jak obłoki niebieskie,
które czyste - pod toczącym się gromem.

Która ziemi się uczyłaś przy Bogu
w której ziemia jak niebo się stała,
daj nam z ognia twego pas i ostrogi,
ale włóż je na człowiecze ciała.

Któraś serce jak morze rozdarła
w synu ziemi i synu nieba,
o, naucz matki nasze,
jak cierpieć trzeba.

Która jesteś jak nad czarnym lasem

blask - pogody słonecznej kościół,
nagnij pochmurną broń naszą,
gdy zaczniemy walczyć miłością.

III. LEKCJA PODSUMOWUJĄCA

Uczniowie zostają podzieleni na 2 grupy w których mają za zadanie przygotować argumenty

za / przeciw na temat:

Średniowiecze jako epoka zacofania i ciemnoty???